سر مقاله

تحقق انسانیت،
فلسفه‌ی وجودی آموزش و پرورش

روح‌اله خلیلی بروجنی

◆ تردیدی وجود ندارد که در دنیای پرتحول، پرحجم و دیرفهم امروز، آموزش و پرورش نه‌تنها باید جهت‌دهنده و تسهیل‌کننده‌ی هر نوع تغییری باشد، بلکه باید به گونه‌ای عمل کند تا به خدمت نیازهای در حال تغییر جامعه و افراد آن درآید. هرچند این وظیفه خود به تنهایی بسیار دشوار، پیچیده و دارای زاویه‌های آشکار و پنهان فراوانی است، اما آنچه رسالت آموزش و پرورش را دشوارتر می‌کند، وظیفه‌ی خطیری است که فلسفه‌ی وجودی تعلیم و تربیت در گروی آن است، **یعنی تحقق انسانیت**.

◆ تحقق انسانیت که هدف اصلی رسالت پیامبران و آرزوی دیرین و همیشگی مصلحان و مشفقان جوامع بوده است هرچند امری بسیار دشوار می‌نماید اما تجربه‌های مختلف نشان می‌دهد که کلید تحقق نسبی آن، در گرو وجود معلمان شایسته در امر تعلیم و تربیت است. معلمانی که از بین بهترین و علاقه‌مندترین افراد مستعد انتخاب شوند وبه شایسته‌ترین شکل نیز تربیت شوند.[1] به عبارت دیگر، تحقق نسبی انسانیت را می‌توان پیامد آموزش و پرورش کارآمد دانست که معلمان شایسته محور اصلی برنامه‌ریزی و هدایت‌گری آن هستند.[2]

◆ اگرچه متغیرهای فراوانی، همچون ساختمان‌ها، کلاس‌های مناسب، کتابخانه، آزمایشگاه و مواد یاددهی ـ یادگیری بر کیفیت و کارآمدی آموزش و پرورش تأثیر فراوانی دارند، اما مهم‌ترین عامل، کیفیت تعاملی است که میان معلم و دانش‌آموز در فرایند یاددهی ـ یادگیری صورت می‌گیرد. سرشت این تعامل، یعنی دانش، مهارت و حساسیت معلم از یک‌سو و انتظارهای یادگیری، وضعیت اقتصادی و اجتماعی و ویژگی‌های فرهنگی جامعه‌ی دانش‌آموزی از سوی دیگر، عامل اصلی و کلیدی است که موفقیت یا شکست آموزش و پرورش را تعیین می‌کند. بنابراین بسیار مهم و حیاتی است که تواناترین و شایسته‌ترین افراد برای حرفه‌ی معلمی به کار گرفته شوند و برای آن‌ها براساس توانایی‌شان آموزش‌های ضمن‌خدمت با کیفیت برتر فراهم آید و به آنان فرصت داده شود تا دانش و مهارت خویش را در طول دوران معلمی‌شان افزایش دهند.[3]

◆ به طور کلی تجربه شده است که مدرسه‌ها، مؤسسه‌ها و نظام‌های آموزشی در برابر تغییر، بعضاً مقاومت می‌کنند و در بهترین شرایط به طور محافظه‌کارانه با هر تغییری هماهنگ می‌شوند؛ در حالی که تحول ریشه‌ای در آموزش و پرورش امری ضروری است. همچنین روشن است که اصلاحات جزیی خیلی کندتر و ناتوان‌تر از آن هستند که بتواند با تغییرهای سریعی که رودرروی دانش‌آموزان امروز و فرداست، مقابله کند.[4]

زیرنویس:

۱. در قسمتی از بیانیه‌ی بخش آموزش جهانی سازمان ملل که به مناسبت روز جهانی معلم در سال ۲۰۰۵ و با شعار «**معلمان با کیفیت برای آموزش با کیفیت**» منتشر شد، آمده است: این که افرادی هرچند علاقه‌مند و اما تربیت نشده را در برابر تعدادی دانش‌آموز قرار دهیم و او را معلم بنامیم، کافی نیست. در این خصوص **راهی میان‌بُر برای رسیدن به آموزشی با کیفیت وجود ندارد**. برای مطالعه‌ی متن کامل بیانیه به آدرس زیر مراجعه کنید
http://data.ei-ie.org/Common/GetFile.asp?ID=2933&mfd=off&LogonName=guest

۲. معلمان در گسترش آموزش و پرورش نقشی عمده و کلیدی دارند و معلمانی که تنها محتوای برنامه‌ی درسی را ارائه می‌کنند، دیگر به عنوان معلمی حرفه‌ای و شایسته شناخته نمی‌شوند. معلمان شایسته همواره رفتار خود را براساس مشاهده‌ی آنچه در فرایند یاددهی ـ یادگیری رخ می‌دهد، تنظیم می‌کنند. به طوری که بازخورد از پاسخ‌های یادگیرندگان، به او کمک می‌کند که رفتار مؤثرتری برای تحقق هدف‌های آموزشی برگزیند.

۳. نگاه کنید به کتاب: تربیت‌معلم، تعریفی نو برای آسیای نوین، گزارش همایش جهانی بانکوک، ۱۹۹۵، واحد انتشارات پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت. همچنین نگاه کنید به: آموزش مستمر یک ضرورت است، رشد آموزش فیزیک شماره‌ی ۵۸.

۴. برای مثال، وضعیت معلمان **صرفاً** با تزریق پول و بهتر کردن شرایط اقتصادی درست نخواهد شد، بلکه تغییر فرضیه‌ها و تصورها و انتظارها از آموزش و پرورش کنونی است که چهارچوبی را برای تحول‌های معنی‌دار آینده فراهم خواهد ساخت.